

מגילת רות מן התורה מניין? - הרב אוריאל עיטם

דברים פרק כט:

(יז) פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מְשֻׁפָּקָה אוֹ שֹׁכֵט אֲשֶׁר לִקְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יִדְוֹד אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לְעַבֵּד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שְׂרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:
(יח) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לִבִּי אֵלֹהִים לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצְּמָאָה:
(יט) לֹא יֵאבֶה יִדְוֹד קִלְחָ לֹו כִּי אִזְ יִעָשֶׂן אָף יִדְוֹד וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָסָה יִדְוֹד אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
(כ) וְהִבְדִּילֹו יִדְוֹד לְרַעְיָה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֱלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

למען ספות הרוה את הצמאה:

רש"י:

"לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל".

רשב"ם:

"למען ספות הרוה- המזיד, שמתוך שובע הוא חוטא. הצמאה- לתאבון שאינו רשע כעושה להכעיס מתוך שובע. כי בשרירות לבי- אלא בשרירות".

ספורנו:

"וענין 'והתברך בלבבו', הוא שיאמר גם שאני מקבל האלה בפי, אני מבטלה בלבי...".

אבן עזרא דברים כט, יח:

"ולפי דעתי שמלת 'ספות' לשון תוספת, כמו 'ספות חטאת'. והטעם - שלום יהיה לי אע"פ שאלך בשרירות לבי כי בצדקת הצדיקים אחיה, כי הם רבים ואני יחיד חוטא. על כן כתוב אחריו 'לא יאבה ה' סלוח לו כי אז' והטעם מיד יכרת... והנה ספות כי הרוה תוסיף על הצמאה. ומשל הצדיק ברוה, כטעם 'כעץ שתול על פלגי מים', והרשע בצמאה כטעם 'כערער בערבה'...".

עקידת יצחק סוף שער תשעים ותשע:

"הנה בתוך עמי אנכי יושב ובפקוד עליהם כטוב השגחתו והסתירם תחת כנפיו בקבלם את הטוב מאת הא-לוהים. גם לי גם להם יהיה, והוא מה שיראה באומרם 'למען ספות הרוה את הצמאה'. והוא משל נמרץ לפי הכוונה, כי האדם שיש לו שתי שדות סמוכות זו לזו, האחת צמאה צריכה תמיד למים והאחת רוה בלתי-צריכה להם, כי בידוע כי בהשקותו הצמאה הוכרח להשקות הרוה אף על פי שלא יכוין או שלא ירצה בהשקותה. וכן חשב זה הכופר, שאף על פי שלא יכוין להשקותו משפע ברכותיו או שלא ירצה בו. הנה יקבל הטוב וההצלחה בתוך הכלל. ויהיה מאמר 'שלום יהיה לי' משמש לשני הענינים, להוצאת עצמו מהכלל הנכנסים בברית האלה, ולהנצלו מטעם היותו מחובר להם... ולפי שהיחידים הללו חשבו שלא יוכלו להבדל מכלל האומה, ושעל כל פנים יקבלו בתוכם את הטוב, ואת הרע לא יקבלו, אמר 'והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה'. ירצה כי בכל מקום שיהיה בשבט מכל שבטי ישראל - יבדילנו מהכלל לרעתו, הפך מה שחשב, והם יהיו שקטים ושלווים".

מכללת הרצוג-גוש עציון
ימי עיון בתנ"ך
קיץ תשס"ט

סיבת העונש:

1. "אלימלך היה מגדולי המדינה ומפרנסי הדור. וכשבאו שני רעבון אמר, עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו - עמד וברח לו מפניהם" (רות רבה א,ד).

2. "שאליםלך שופט היה בשופטים והוא איש זרוע, ואנשים רבים תחת ידו, והיה רואה הצרה והרעב ולא היה מזהיר לחטאים לשוב מרשעם. ושב ללכת כנפשו מבית לחם לגור בשדה מואב, להחיות נפשו ברעב ונפש אשתו ברעב ונפש בניו, ולא היה יודע כי התורה תחיה נפש בעליה ולא הבלי עולם. והוא שהיה חשוב שנאמר (שם) וילך איש מבית לחם יהודה ואין אומרים איש אלא לאדם חשוב שנאמר (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד, שאליםלך היה איש חשוב שמחשבים אותו במקומו, והלך להציל את נפשו ונפש ביתו, ולא טרח עצמו בעסקי הצבור כמו שהוא אדם חשוב ויאמינו לדברו להשיבם מרעתם ולהזהירם שישובו בתשובה. ולפיכך אירע לו כמו שאמר הכתוב וימת אלימלך איש נעמי (רות א) וכן מתו בניו שנאמר (שם) וימותו שני בניו מחלון וכליון ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה, שכן היו דנין את הדינין כמו בסדום" (תנהומא שמיני ט').

3. "ת"ר אין יוצאין מארץ לחו"ל אא"כ עמדו סאתים בסלע. א"ר שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא ליקה, אבל בזמן שמוצא ליקה אפי' עמדה סאה בסלע לא יצא. וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נעשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ. שנאמר ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. מאי הזאת נעמי? א"ר יצחק אמרו חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחו"ל מה עלתה לה" (בבא בתרא צא ע"א).

4. "הפורש מדרכי צבור ואף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאלו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא" (רמב"ם ג,יא).

הגרים והתיקון:

5. "א"ר יוסי שלשה הן שכא יצרן לתקפן ונזדרזו עליו כל אחד ואחד בשבועה... בועז מגיין? שנאמר "חיי ה' שכבי עד הבקר". ר' יהודה ור' חוניא, ר' יהודה אומר כל אותו הלילה היה יצרו מקטרגו ואומר את פנוי ומבקש אשה והיא פנויה ומבקשת איש עמוד ובוועלה ותהיה לך לאשה, ונשבע ליצרו ואמר חי ה' שאינו נוגע בה, ולאשה אמר שכבי עד הבקר אם יגאלך טוב יאלל. ור' חוניא אמר כתיב (משלי כ"ד) גברו חכם בעוז [ואיש דעת מאמץ כח], גבר חכם בועז, ואיש דעת מאמץ כח שנזדרז על יצרו בשבועה" (רות רבה ו,ד).

6. "עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי גריים מאי אמר ליה אף על גב דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו'" (בבלי שבת קמו ע"א).

מדרשי שמות:

7. "שם האחת ערפה שהפכה עורף לזמותה, ושם השנית רות שראתה בדברי זמותה" (רות רבה ב,ט).

8. "מאי רות? אמר רבי יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שרייהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות" (בבלי ברכות ז ע"ב).